

Activitatea parlamentară și guvernamentală a lui Gheorghe Tătărescu între anii 1919-1934*

Prof. Titus Zamfiroiu

În 1919 Gheorghe Tătărescu a fost ales deputat de Gorj.

Prima lui manifestare la tribună a impresionat; discursul de o frumoasă ținută literară, a fost cu atât mai merituos, cu cât susținea o teză ingrată: necesitatea consolidării ideii de autoritate. Legislativul din 1919 era expresia fidelă a stărilor de spirit din cuprinsul României Mari: entuziaști, naționaliști, democrații radicali și ostili ideii de autoritate, aceștia erau în mare măsură deputații. Dacă „șarul” N. Lupu, ministrul de interne atacase jandarmeria ca instituție, Tătărescu i-a replicat apărând această instituție. În general, orice debutant în ale politicii, își alege o temă generoasă, care să-i asigure atenția prietenoasă a Camerei ori tema viitorului prim-ministru, a provocat resentimente întregii majorități. Incontestabil, Tătărescu pătrunsese în arena politică printr-un act de curaj.

Păreră unanimă a fost că tânărul parlamentar era un orator politic de talent, dar a săvârșit o greșeală apărând o instituție blamată de toți.

Din punct de vedere politic, Gheorghe Tătărescu calculase fără greș; la debutul lui unde îi apără pe jandarmi, asistase I.I.C. Brătianu care îi va încredința în februarie 1923 subsecretariatul în Ministerul de Interne, având astfel jandarmeria și poliția în mâinile lui. A fost numit și un al doilea subsecretar în persoana lui Richard Franasovici.

După victoria revoluției bolșevice în Rusia, s-a încercat de către conducătorii acesteia extinderea asupra teritoriilor stăpânite nu de mult de țariști. Ei vor începe o vie activitate de răspândire a comunismului în Basarabia.

O primă încercare de revoltă bolșevică s-a întâmplat în 1919 în

* Mulțumesc d-nei Sanda Tătărescu-Negropones pentru materialul inedit pus la dispoziție cu deosebită amabilitate.

județul Hotin; acțiunea bine concepută s-a manifestat printr-un atac surprinzător, generalul Poeneșu, comandantul diviziei române de aici fiind asasinat. Moscova căuta punctul slab al prezenței noastre în Basarabia, fiind deci firesc ca propaganda comunistă să se concentreze în sudul Basarabiei, unde populația nu era compact românească, varietatea minorităților oferind mai multe posibilități de izbândă.

Revoltele îndelung și cu multă grijă pregătite au izbucnit simultan în mai multe puncte, culminând cu „revoluția” de la Tatar - Bunar. Gheorghe Tătărescu, în calitate de subsecretar de stat la Ministerul de Interne, a condus cu pricepere acțiunea de potolire a spiritelor, folosind cu autoritate represiunea pe cale armată.

Faptul că presa comunistă ataca violent pe Tătărescu dovedea că Rusia sovietică pusese mari speranțe în această „insurecție” din sudul Basarabiei.

Pentru a înțelege mai bine desfășurarea acestui eveniment, ne vom ghida după discursul rostit în Camera Deputaților la 9 decembrie 1925 de însuși Gheorghe Tătărescu: „ceea ce trebuie să rețineți, este că afară de câțiva rătăciți, conducătorii, autorii și complicii acestei acțiuni revoluționare, sunt aproape în unanimitate ruși lipoveni și nu moldoveni (...) ceea ce dovedește că comunismul revoluționar este o maladie asiatică care nu prinde în sufletul țaranului moldovean”.

În continuarea discursului, Tătărescu arată că: „(...) Nistru este hotarul care separă și două lumi, și două concepții de viață. Nistru separă două lumi din care cea nouă nu se poate ridica și nu poate dura decât prin dărâmarea, prin moartea celei vechi; Nistru separă două concepțiuni de viață: în locul vechii concepțiuni, a transformării lente și evolutive a omenirii spre o lume, realizând treptat și pașnic tot mai multă perfecțiune și tot mai multă dreptate caută să se substituie concepțiunea cealaltă a transformării brutale a societății, prin teroare și violență. (...) Comunismul s-a coborât din lumea utopiilor în lumea realității și realizărilor cu tot criteriul său de confuziuni și dezordini. (...) Regimul născut din această doctrină nu se poate menține în hotarele înăuntrul cărora s-a născut și s-a organizat; el trebuie să se reverse, căci altminteri este amenințat cu moartea”.

Spre finalul discursului, Tătărescu nu avea cum să nu remarce patriotismul populației basarabene: „ (...) nicăieri nu s-a evidențiat mai mult acest bun simț, această sănătate morală și acest patriotism, decât cu prilejul atacului de la Tatar-Bunar. Acei care au făcut această vastă conspirație au nădărdit și au crezut că întreaga populație din Basarabia se va ralia, din primul ceas la bandele de teroriști și că mișcarea se va extinde spre nord, pentru ca să azvârle în flăcări întreaga Basarabie,

care apoi trebuie să încingă toată țara românească. Este adevărat că populația din sudul Basarabiei s-a mișcat dar nu s-a mișcat pentru a pactiza cu bandele, nu s-a mișcat pentru ca să pactizeze cu atacatorii, ci s-a mișcat pentru ca să se pună din primul ceas în slujba armatei țării, împotriva armatei dezordinii".

Acest discurs intitulat „ Internaționala a treia și Basarabia”, rostit în Camera Deputaților la 9 decembrie 1925, a fost unanim aprobat de parlamentari, fiind un moment hotărâtor în cariera politică a lui Gheorghe Tătărescu.

În noiembrie 1927, după renunțările repetate ale prințului Carol la moștenirea Tronului, Gheorghe Tătărescu va publica întregul dosar al acestei chestiuni, sub titlul „Acte și corespondență relative la renunțările la Tron ale fostului principe moștenitor (1918-1919-1925)”, cu reproduceri fotografice de pe originale. În paranteză motivele acestor renunțări succesive ale lui Carol au fost legăturile sentimentale: prima dată cu Ioana Lambrino cu care s-a căsătorit, în afara hotarelor țării – căsătorie anulată ulterior cu consimțământul său- și mai apoi cu Magda Lupescu-Wolff, cu care a întreținut o îndelungată relație extraconjugală și cu care s-a căsătorit după abdicare, în exil.

La 30 martie 1926, se formează guvernul Alexandru Averescu, Partidul Național Liberal trecând în opoziție. Revenind la Gheorghe Tătărescu, acesta se contura ca o certă utilitate într-o viitoare guvernare liberală. Astfel, la 21 iunie 1927 când Ionel Brătianu alcătuia un nou guvern Gheorghe Tătărescu a revenit la Interne, din nou ca subsecretar de stat, ministru fiind I.G. Duca. Obiceiul în PNL era ca membrii să fie înaintați în funcție dacă aveau o anumită vechime. Au fost totuși trei excepții: I. G. Duca, Victor Antonescu, și bineînțeles, Gheorghe Tătărescu.

După moartea regelui Ferdinand, la 2 iunie 1927, clasa politică a României avea să cunoască criza de autoritate a regelui. Sub acuzația că aceasta ar favoriza în continuare PNL, Iuliu Maniu se declară fățiș pentru aducerea pe tron a principelui Carol. În acest sens, PNT se angajează în ample acțiuni de stradă, pregătind o revenire spectaculoasă a lui Carol în mijlocul unei mari adunări populare, prilejuită de Congresul partidului de la Alba Iulia, care a avut loc pe data de 6 mai 1928, acțiunea fiind zădărnicită însă în ultimul moment de Marea Britanie care a împiedicat decolarea lui Carol de la Londra la cererea guvernului român.

La aceste evenimente Tătărescu este implicat în calitatea lui de subsecretar de stat la Interne, la supravegherea acestei manifestații ce adunase aproape 100.000 de persoane și a contribuit – la solicitarea unor lideri național-țărăniști moderați- la dezamorsarea proiectatului marș asupra Bucureștilor, în vederea răsturnării prin forță a guvernului.

Dar curentul în favoarea revenirii prințului Carol, întreținut de cercurile cele mai influente – respectiv, atât de Regentă cât și de guvern – câștigase opinia publică și cele mai largi grupări din rândul ofițerimii. Izolat în poziția sa de intransigență și hotărât să apere decizia luată la 4 ianuarie 1926, PNL condus de V. I.C. Brătianu și avându-l ca secretar general pe I. G. Duca, nu s-a mai putut împotrivi revenirii lui Carol în țară la 6 iunie 1930, acesta din urmă devenind rege al României, două zile mai târziu, prin vot parlamentar. Fiind solidar cu PNL, până la capăt, Gheorghe Tătărescu s-a pronunțat fără echivoc pentru apărarea Actului de la 4 ianuarie 1926.

Neavând altă soluție PNL a trebuit să-și recunoască înfrângerea la aceasta contribuind într-o mai mică sau mai mare măsură și prima dizidență importantă de după primul război mondial, alcătuită din gruparea lui Gh.I. Brătianu care se pronunțase pentru revenirea lui Carol în țară.

Gheorghe Tătărescu și-a adus contribuția la intrarea în normalitate a relațiilor dintre Carol al II-lea și PNL, prima ocazie ivindu-se o dată cu audiența cerută de Vintilă Brătianu noului suveran, la o lună după revenirea acestuia în țară.

În luna august a anului 1930 va publica broșura „Guvernului de mâine” prin care își definește poziția față de noul rege. În acest studiu, viitorul prim-ministru se erijează în avocatul democrației parlamentare care va fi amenințată încet-încet de spectrul unui regim autoritar sau totalitar-extremist, amenințare care de altfel va domina întreaga Europă, a acestui atât de agitat deceniu patru, al secolului XX. Gheorghe Tătărescu face o analiză politică din punctul de vedere al politicianului care nu-și apără în mod obligatoriu poziția de partid, în speță PNL. Studiul „Guvernului de mâine” cuprinde patru mici capitole intitulate în ordine: „Falimentul partidelor”, „Guvern de dictatură”, „Guvern personal” și „Guvern de concentrare”. În primul capitol, „Falimentul partidelor”, Tătărescu arată că această formulare nu este nouă și că aparține mai mult altora decât românilor: „trebuie amintite încă de la început că această ofensivă generală împotriva partidelor politice nu este o manifestare nouă. La noi, ca și aiurea – și mai mult aiurea decât la noi – s-au dus, periodic, campanii vehemente împotriva partidelor politice și împotriva politicii de partid”. În continuare, Gheorghe Tătărescu încearcă să arate cauzele care au dus la nașterea termenului de „faliment al partidelor”. „O primă cauză ar fi criza economică și financiară, în care miile de oameni, ce suferă și se ruinează, dibuiesc după cauzele care le aduc suferință și ruină”, încearcă să explice autorul. De aici, putem desprinde faptul că autorul lansează un atac fin, primei guvernări național-țărăniștii, în acest scop el încercând să se „acopere” prin prezentarea situației la scară

mondială.

Cea de-a doua cauză în concepția lui Tătărescu ar fi lupta politică dintre partide în perioade ce cuprind campaniile electorale sau tribuna Parlamentului, o luptă dusă fără scrupule: „Violența luptelor politice a contribuit hotărâtor la deschiderea crizei de azi. (...) Opinia publică – masele țărănești mai cu deosebire – au rămas dureros impresionate de această revărsare de insulte, de injurii și de acuzații care nu a cruțat pe nimeni, nefăcând excepție nici măcar pentru oamenii de numele cărora se leagă întregirea neamului nostru”. În continuare, Gheorghe Tătărescu critică cu vehemență ipocrizia teoreticienilor formulei de „faliment al partidelor”: „Un regim de dictatură, poate suprima nu existența, ci funcționarea normală a partidelor politice existente; dar el, însuși se reazimă, în afară de forța publică, pe sprijinul unei clase sau a unui grup social sau a unei asociații de individualități, organizată politicește, având un șef politic, o armată de partizani, o ierarhie, un program și o metodă politică – toate elementele unei organizații de partid. Dictatura însăși, se reazimă pe un partid: partidul dictaturii”.

Cu această sintagmă „partidul dictaturii”, analistul politic Gheorghe Tătărescu, se va opri în capitolul al doilea al studiului de mai sus, la „guvernarea de dictatură”.

În acest capitol, simpatizanților dictaturii, Gheorghe Tătărescu le va consacra o titulatură, cu iz patologic dar într-o formă politică și anume, „dictatorită”, el neezitând în acest sens să-i sancționeze pe aceștia și să le scoată în relief demagogia: „Este necesar de observat că partizanii dictaturii subordonează introducerea dictaturii unei condiții tacite: dictatura funcționând cu concursul lor. Practicată prin ei, dictatura este un panaceu, practică printr-alții devine o primejdie”.

În încheierea studiului său, „Guvernului de mâine”, Gheorghe Tătărescu lansează un avertisment care se va dovedi a fi premonitoriu: „Dispariția partidelor înseamnă nașterea coteriilor, a fracțiunilor și a camerelor, mult mai primejdioase decât secțiunea politicianistă a tuturor partidelor”.

Moartea lui Vintilă Brătianu survenită luna decembrie a anului 1930 a întrerupt pentru o perioadă de aproximativ trei ani, succesiunea brătienistă la șefia PNL.

Noul președinte, I.G. Duca fusese unul dintre intimii colaboratori ai lui Ionel Brătianu încă din 1914.

Marele om politic I. G. Duca a intuit dinamismul și pragmatismul politic al lui Gheorghe Tătărescu propunându-l pe acesta ca secretar general al PNL în anul 1931. Tot în acest an, Gheorghe Tătărescu lansa cunoscuta maximă a lui – de fapt o conduită, pe care vroia să o ofere

partizanilor săi – care avea să facă furori în epocă: „frână pe dreapta, frână pe stânga, ca să cazi pe mediană”.

Deschiderea PNL spre o colaborare cu regele Carol al II-lea l-a făcut pe monarhul român să-i acorde credit lui I. G. Duca, care la 14 noiembrie 1933 devine președinte al Consiliului de Miniștri. În cadrul acestui guvern, Tătărescu avea să dețină portofoliul Ministerului Industriei și Comerțului.

În ziua de 9 decembrie 1933, Gheorghe Tătărescu și-a depus semnătura, alături de ceilalți membri ai guvernului - printre care Nicolae Titulescu, Ion Inculeț, Victor Antonescu, Ion Nistor, dr. Constantin Angelescu – pe Jurnalul Consiliului de Miniștri, care prevedea dizolvarea Gărzii de Fier, datorită violențelor la care a recurs aceasta din urmă, în timpul campaniei electorale din aceeași lună.

Acest act nu avea cum să rămână fără urmări. La 29 decembrie 1933 șeful cabinetului I. G. Duca cădea sub gloanțele de revolver, trase de studentul legionar Nicolae Constantiescu pe peronul gării din Sinaia.

Moartea lui Duca a constituit o mare pierdere pentru Tătărescu, acesta fiind cel care îi facilitase ascensiunea politică și care îi fusese un adevărat mentor.

De aceea, îndată după uciderea primului-ministru, Gheorghe Tătărescu adresa prin radio, un „Apel la tineret”, care se referea în primul rând la studenți: „Inaugurați naționalismul care se exteriorizează prin înfăptuiri și realizări și respingeți naționalismul creator de dezordine și de anarhizare”. În încheierea acestui apel, Tătărescu reamintește coordonatele „naționalismului creator”, prin care, după opinia lui, s-ar putea pune capăt crizei din acea perioadă. Asasinarea lui Duca avea să deschidă din nou problema succesiunii la șefia PNL. În scurt timp, avea să fie proclamat președinte al PNL, C.I.C. Brătianu, despre care Pamfil Șeicaru spunea că: „ (...) în afară de nume, nu avea nici superioara inteligență a lui Ionel Brătianu, nici mediocritatea energică a lui Vintilă Brătianu; era un om politic ca să nu spun politic nul”.

Tot Șeicaru menționează în calitatea lui de observator, în noaptea de 2-3 ianuarie 1934, la dezbaterile referitoare la succesiunea politică a lui Duca, dezbateri care au avut loc în casa lui Tătărescu, următoarele: „De fapt Dinu Brătianu nu ținea să aibă șefia guvernului, iar regele l-ar fi preferat pe Richard Fransovici; acesta însă a refuzat propunând pe Gheorghe Tătărescu. În casa din strada Silvestru, frunțașii partidului: Victor Antonescu, Fransovici, Inculeț, doctorul Costinescu, Vasile Sassu, Dumitru Dovlecel, Nicușor Săveanu, Manolescu-Strunga s-au trudit ore întregi ca să îl convingă pe Gheorghe Tătărescu să accepte șefia guvernului. El ținea morțiș ca șef să fie Dinu Brătianu, deoarece

așa era logic. Pentru a-i curma încăpățănarea, Victor Antonescu i-a amintit că I.C Brătianu, întemeietorul Partidului Liberal, oficial nu a fost niciodată șeful partidului... Clătinat de acest argument, Gheorghe Tătărescu a ridicat încă o obiecție: nu poate să anunțe regelui consimțământul lui până nu are permisiunea șefului partidului. Doctorul Costinescu, cumnatul lui Dinu Brătianu, i-a răspuns râzând: <<această formalitate mă privește pe mine>>”.

Au existat însă destul speculații în jurul aducerii lui Tătărescu în fruntea guvernului, mai ales că acesta nu era președintele PNL, cea mai interesantă presupunere fiind aceea că regele Carol al II-lea ar fi încercat să forțeze, în felul acesta venirea în fruntea PNL, a unui devotat personal care să îl ajute la compromiterea și distrugerea partidelor politice.

Cei care susțineau acest lucru aduceau ca argument existența unui precedent, și anume numirea de către Carol I a lui Ionel Brătianu în funcția de prim-ministru, fără ca acesta să fi fost președinte de partid, în decembrie 1908.

La 4 ianuarie 1934 își face intrarea în fruntea guvernului, un speculant politic dar în același timp un mare iubitor de țară, gorjeanul Gheorghe Tătărescu.

Bibliografie selectivă:

1. Ioan Scurtu – *Istoria României între anii 1918-1940. Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996.
2. Pamfil Șeicaru – *Gheorghe Tătărescu: Anexă la „Dosarul istoric” întocmit de Alexandru Cretzianu*, Paris 1958.
3. Gheorghe Tătărescu – *Mărturii pentru istorie*, Editura Enciclopedică, București, 1996.